

EDITURA PARALELA 45

*Editura Paralela 45 este recunoscută de
Consiliul Național al Cercetării Științifice (CNCS).*

*Contribuțiile științifice ale celor două autoare
(Mușata Bocoș, Dana Jucan) la realizarea lucrării sunt egale.*

Tehnoredactare și corectură: autoarele
Revizie: Amalia Mărășescu
Pregătire de tipar: Marius Badea
Design copertă: Ionuț Broșțianu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BOCOȘ, MUȘATA

**Fundamentele pedagogiei : teoria și metodologia curriculumului :
repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor / Mușata**

Bocoș, Dana Jucan. - Ed. a 4-a. - Pitești : Paralela 45, 2019

Conține bibliografie

ISBN 978-973-47-3031-5

I. Jucan, Dana

37

Copyright © Editura Paralela 45, 2019

Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate,
iar conținutul este protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.

www.edituraparelela45.ro

Mușata Bocoș

Dana Jucan

Fundamentele pedagogiei
Teoria și metodologia curriculumului

Repere și instrumente didactice
pentru formarea profesorilor

Ediția a IV-a

Editura Paralela 45

CUPRINS

Prefață	7
----------------------	---

PARTEA I *FUNDAMENTELE PEDAGOGIEI*

Tema nr. 1 Factorii dezvoltării personalității umane	9
Tema nr. 2 Educația – factor al dezvoltării personalității umane.....	22
Tema nr. 3 Dimensiunile educației	32
Tema nr. 4 Finalitățile educației	51
Tema nr. 5 Pedagogia – știință specifică și de sinteză a educației	74
Tema nr. 6 Sistemul științelor educației.....	87

PARTEA A II-A *TEORIA ȘI METODOLOGIA CURRICULUMULUI*

Tema nr. 1 Conceptul de curriculum – istoric și actualitate.....	106
Tema nr. 2 Conținutul învățământului – vector al curriculumului.....	120
Tema nr. 3 Domeniile curriculumului: tipuri de curriculum; medii curriculare; cicluri curriculare; arii curriculare; niveluri, cicluri, filiere, profiluri și specializări..	149

Tema nr. 4	
Proiectarea curriculumului.....	171
Tema nr. 5	
Produsele curriculare	194
Tema nr. 6	
Reforma curriculară din România	219

Structura algoritmică a operaționalizării temelor

1. Obiective/competențe vizate prin studiul temei
2. Termeni și sintagme-cheie
3. Suport teoretic
4. Esențializarea și explicitarea conținutului prin intermediul unor organizatori cognitivi/scheme
5. Sarcini de reflecție și exerciții aplicative
6. Sugestii pentru luarea notițelor
7. Recomandări bibliografice pentru studiul individual
 - Bibliografie selectivă
 - Bibliografie recomandată pentru aprofundări

PREFAȚĂ

Concepută ca instrument operațional în activitățile de instruire și autoinstruire, lucrarea *Fundamentele pedagogiei. Teoria și metodologia curriculumului. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor* propune suporturi practic-acționale, metodologice și, deopotrivă, elemente de fundamentare teoretică pentru demersurile de (auto)instruire la disciplinele pedagogice și, totodată, pentru demersurile didactice întreprinse de practicieni.

Adresându-se tuturor celor care urmează programe didactice de formare inițială și continuă, precum și celor care doresc să se perfecționeze și să se autoperfecționeze, lucrarea își propune să genereze și să susțină reflecția și atitudinea activă și critică a cititorului interesat să aprofundeze problematicile specifice „Fundamentelor pedagogiei” și „Teoriei și metodologiei curriculumului”.

Din dorința de a se asigura caracterul operațional al acestui auxiliar curricular, în prezentarea didactică a temelor pedagogice selectate s-a optat pentru o structură algoritmică identică, structură care include:

- a) Obiective/competențe vizate prin studiul temei;
- b) Termeni și sintagme-cheie;
- c) Suport teoretic;
- d) Esențializarea și explicitarea conținutului prin intermediul unor organizatori cognitivi/scheme;
- e) Sarcini de reflecție și exerciții aplicative;
- f) Sugestii pentru luarea notițelor;
- g) Recomandări bibliografice pentru studiul individual:
 - Bibliografie selectivă;
 - Bibliografie recomandată pentru aprofundări.

Multitudinea de prilejuri de reflecție, de aplicare, de exersare și elaborare, adesea creativă, situațiile de învățare problematizate și euristice etc., reunite în secțiunea „Sarcini de reflecție și exerciții aplicative”, invită la receptare activă, interactivă și critică, exprimabilă în cadrul cursurilor, seminariilor, dezbaterilor, dar și în activitatea didactică efectivă, în proiectarea și experimentarea propriilor practici pedagogice.

De altfel, și secțiunea intitulată „Esențializarea și explicitarea conținutului prin intermediul unor organizatori cognitivi/scheme” poate fi valorificată de formatori sau chiar de către cursanți ca o sursă importantă pentru analize, comentarii, descrieri, explicații, punere de probleme, problematizări, rezolvări de probleme ș.a.m.d. Această secțiune conține unele reprezentări iconice care ilustrează elemente componente ale secțiunii „Suport teoretic”, devenind astfel puncte de plecare în realizarea de reflecții individuale sau colective, problematizări, nuanțări, aprofundări etc.

Nu trim speranța că, prin clarificările de ordin conceptual oferite, prin încercările de evidențiere a relațiilor și a interrelațiilor dintre concepte și, cu deosebire, prin maniera reflexivă de interacțiune cu cititorul, îi oferim acestuia o provocare constructivă de organizare și reorganizare, de construcție și reconstrucție a experiențelor de învățare, de cunoaștere și de formare profesională teoretică și practică.

Autoarele

PARTEA I

FUNDAMENTELE PEDAGOGIEI

Tema nr. 1

FACTORII DEZVOLTĂRII PERSONALITĂȚII UMANE

O Obiective/competențe vizate prin studiul temei:

O₁ - să definească în manieră operațională conceptele: dezvoltare a personalității, dezvoltare fizică, dezvoltare psihică, dezvoltare socială, factorii dezvoltării personalității, educabilitate, genotip, fenotip

O₂ - să explice esența pozițiilor teoretice exprimate în teoriile educabilității

O₃ - să analizeze rolul eredității în dezvoltarea personalității individului

O₄ - să explice contribuția mediului în dezvoltarea personalității individului

O₅ - să argumenteze rolul educației ca factor conducător în formarea și dezvoltarea personalității individului

O₆ - să explice interacțiunea celor trei factori ai dezvoltării personalității umane și acțiunea lor convergentă

O₇ - să diferențieze prin explicații pedagogice optimismul, scepticismul și realismul pedagogic

🔑 Termeni și sintagme-cheie: dezvoltare, dezvoltare fizică, dezvoltare psihică, dezvoltare socială, ereditate, mediu, educație, educabilitate

Suport teoretic:

1. Dezvoltarea personalității umane

În accepțiunea majorității specialiștilor contemporani, personalitatea este rezultatul interacțiunii tuturor proceselor psihice și se referă la organizarea dinamică a unor aspecte de factură cognitivă, afectiv-motivațională și comportamentală într-o structură bio-psiho-socio-culturală de o înaltă complexitate, organizare și specificitate, structură dotată cu capacitate de autoreglaj.

Dezvoltarea reprezintă un proces complex de trecere de la inferior la superior, de la simplu la organizat, printr-o succesiune de etape, stadii, fiecare etapă având propriile caracteristici. Individul înregistrează o dezvoltare fizică obiectivată în schimbări de natură fizică, morfologică și biochimică, o dezvoltare socială manifestată prin reglarea comportamentului în funcție de normele și cerințele impuse de societate și nu în ultimul rând o dezvoltare psihică. Dezvoltarea psihică se referă la apariția și transformarea proceselor și însușirilor psihice. Formarea proceselor psihice are loc sub acțiunea influențelor interne și externe, naturale sau sociale, directe sau indirecte, influențe subsumate categoriilor de ereditate, mediu, educație.

2. Ereditatea – premisă naturală a dezvoltării personalității umane

Ereditatea este acea însușire fundamentală a materiei vii, care se referă la transmiterea de la o generație la alta, sub forma codului genetic, a mesajelor de specificitate ale speciei, grupului și individului. Identitatea genetică este practic imposibilă între antecesori și descendenți, fiecare individ fiind, practic, unic. Ereditatea reprezintă un ansamblu de predispoziții native, care fac parte din trei categorii de „caractere”:

- a) **Genotipul**, care reprezintă totalitatea proprietăților ereditare ale unui organism, zestrea sa ereditară. *Genotipul general* conține elemente „predeterminate”, comune pentru specia respectivă și care se transmit pe cale genetică (de exemplu, conformația corporală, bipedismul, unele caracteristici anatomo-fiziologice). *Genotipul individual* conține elemente de variabilitate în interiorul speciei (de exemplu, culoarea ochilor, a părului, conformația feței, timbrul vocii ș.a.).
- b) Disponibilitățile transmise, devenind manifeste datorită poziției dominante a genei cu care sunt corelate, formează **fenotipul**. Genotipul se exprimă doar în formă fenotipică, fiind una dintre variantele posibile ale acestuia. Practic, fenotipul reprezintă totalitatea caracteristicilor unui individ, ca rezultat al interacțiunii primare a genotipului cu mediul. Fenotipul este determinat, așadar, de baza ereditară și de factorii de mediu.

PARTEA A II-A

TEORIA ȘI METODOLOGIA CURRICULUMULUI

Tema nr. 1

CONCEPTUL DE CURRICULUM – ISTORIC ȘI ACTUALITATE

O Obiective/competențe vizate prin studiul temei:

O₁ - să definească operațional conceptele: curriculum, experiență de învățare și formare, situație de învățare

O₂ - să inventarieze principalele modalități de conceptualizare a termenului de curriculum în diacronie

O₃ - să explicitizeze accepțiunile – tradițională și modernă – asupra conceptului de curriculum

O₄ - să enumere principalele componente structurale ale curriculumului și să le argumenteze importanța

O₅ - să caracterizeze cele două dimensiuni complementare ale conceptului de curriculum

O₆ - să explicitizeze cele trei ipostaze majore în care poate fi întâlnit curriculumul (triada ipostazelor curriculare) și să descrie dependențele și interdependențele dintre ele

🔑 Termeni și sintagme-cheie: curriculum, experiență de învățare, experiență de învățare și formare, situație de învățare, componentele structurale ale curriculumului, dimensiunile curriculumului, ipostazele curriculumului, triada ipostazelor curriculare

Suport teoretic:

1. Accepțiuni ale conceptului de curriculum

Conceptul de „curriculum” rămâne în prezent unul din cele mai controversate în teoria și practica educațională; de altfel, în timp, el a fost acceptat, respins, înțeles, utilizat și operaționalizat în modalități diferite.

Din punct de vedere etimologic, conceptul „curriculum” provine din limba latină, de la termenii *curriculum* (singular) și *curricula* (plural), care înseamnă „alergare”, „cursă”, „drum”, „parcure”, „scurtă privire”, „în trecut”. Primele conotații educaționale ale conceptului „curriculum” au apărut în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, în documentele universităților medievale din Leiden (Olanda) – în 1582 și Glasgow (Scoția) – în 1633; curriculumul era un *curs obligatoriu de studiu* în universitate, drum de învățare/studiu.

La începutul secolului XX, în anul 1902, în lucrarea *The Child and the Curriculum*, pedagogul american John Dewey introduce în circulație sintagma „experiență de învățare” a copilului, organizată de școală, alături de ansamblul disciplinelor de învățământ oferite și studiate, și sugerează complexitatea, amplitudinea și dinamismul curriculumului ca realitate educațională. Sintagma „experiență de învățare” a fost preluată ulterior și utilizată extrem de mult în operaționalizarea conceptului de „curriculum”.

Relevanța contribuției lui John Dewey din perspectiva curriculumului constă în:

- curriculumul este perceput ca o realitate amplă, dinamică, retroactivă și proactivă;
- curriculumul reprezintă un proces interactiv între educator și educabili;
- prefigurează și promovează o apropiere între educabil (copil) și educație (curriculum), o personalizare a ofertei curriculare în raport cu nevoile și interesele de cunoaștere ale copilului;
- avansează ideea curriculumului centrat pe copil, care să îi permită acestuia să utilizeze în activitatea cotidiană ceea ce a învățat la școală, experiența de zi cu zi; el propunea ca sfera conceptului de „curriculum” să cuprindă nu numai informațiile, ci și *demersurile didactice de asimilare a acestora*.

Ulterior, după aproape două decenii, americanul Franklin Bobbit, în lucrarea sa *The Curriculum*, conferă noi semnificații conceptului:

- un ansamblu de experiențe concrete, directe și indirecte, rezultante ale derulării efective a unor demersuri de exersare a abilităților individului;
- un ansamblu de experiențe de învățare explicite, eminamente directe, concepute și preconizate finaliste de către școală, pentru a dezvolta abilitățile existente și a le completa cu altele noi;
- include în sfera conceptului „curriculum” întreaga *experiență de învățare* a elevilor, respectiv atât activitățile formale, desfășurate în mediul școlar, cât și pe cele desfășurate în mediul extrașcolar, planificate și proiectate în școală în vederea realizării unei educații globale, integrative.